

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

ШІСТДЕСЯТ ЧЕТВЕРТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

27-28 квітня 2022 р.

**Львів
2022**

УДК 330+340 (063)
ББК 65+67я431

Шістдесят четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Львів, 27-28 квітня 2022 р.). - Львів, 2022. - 67 с.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, Західноукраїнський національний університет;

Шевченко (Огінська) Анастасія Юріївна, кандидат економічних наук, Think Global Ternopil;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, здобувач Університету митної справи та фінансів.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2022

© Автори статей 2022

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and
Agro-Industrial Integration,
NSC “Institute of Agrarian
Economics” NAAS, Ukraine, Kyiv*

*Bezhenar I.M., Ph.D., docent, Senior
Researcher of the Department of
Entrepreneurship, Cooperation and
Agro-Industrial Integration,
NSC “Institute of Agrarian
Economics” NAAS, Ukraine, Kyiv*

DEVELOPMENT OF ECONOMIC RELATIONS OF BUSINESS STRUCTURES AND MANAGEMENT OF BUSINESS REPUTATION

The advantage of the established business reputation of the company is that it facilitates the establishment of its economic ties with partners, especially when it comes to long-term contacts, and also ensures a higher level of its stability. Currently, business reputation should be considered a tool for strengthening economic ties, ensuring their transition to a qualitatively new level. Investments in corporate social responsibility have a positive impact on business reputation, which, in turn, leads to an increase in the value of the entire business. The problem of business reputation is relevant not only for economic entities, but also for economic relations; therefore, the strengthening of business reputation requires the joint efforts of all their participants.

Business reputation is the attitude to a particular business structure on the part of those who work with it (other business structures) or are a consumer of goods and services produced by it for sale (business structures, state,

households). It is also possible to interpret this concept extensively if we consider it from the position of employees who make a decision to work in a particular company. For them, business reputation will be considered from the position of the employer's attitude to the staff and the fulfillment of his obligations, including social ones [1, p. 15-25].

The composition of the elements of business reputation does not fluctuate, but most researchers in this category include in it: stability, trust and effectiveness of the firm's relations with other business structures (suppliers, intermediaries, buyers, etc.); business relations with representatives of business and authorities (local, regional and federal); organizational skills of the entrepreneur, company managers and management; availability of non-traditional assets (databases, unregistered trademarks, technologies used, etc.); business negotiation skills; the degree of protection of information and the storage of trade secrets; business culture; competence of managers, specialists and executors; the nature of communications with the external environment; breadth and quality of the customer base.

Reputation is the fulfillment by an entrepreneurial structure in full and on time of its obligations within the framework of established economic relations. It is these characteristics that determine the level of trust in the business structure and the willingness not only to continue, but also to increase cooperation with it, which translates economic ties to a qualitatively higher level. In this regard, business structures, regardless of their scale and history of work in the market, should constantly engage not only in maintaining, but also in improving their own business reputation. While one-time violations of contractual obligations by a well-known and long-working business structure can be "smoothed out" due to its formed image and reputation, for start-up, little-known companies during the spread of Internet technologies, this can become disastrous. From the beginning of their existence, all business structures should take care of the formation of a high business reputation, including in the field of agreements that are established within the framework of economic relations. All economic entities between which economic ties have been established are interested in improving their own business reputation, as well as in the business reputation of economic entities with which they maintain economic ties [2].

The result of active management activities in the field of business reputation should be the strengthening of existing economic ties and the

establishment of new ones – with economic entities that are of interest to the analyzed business structure. Business reputation allows business structures to facilitate the process of obtaining the necessary factors of production and financial resources through the improvement of economic ties. In addition, against the background of improving business reputation, the level of security and sustainability of the business is increasing (as mentioned at the beginning of this paragraph), including by increasing market share in the interests of both own and economic relations partners.

While the growing business reputation has a positive impact on the process of finding and establishing economic ties with new economic entities, improving existing ties, the opposite process is also observed: high-quality and long-term economic relations have a positive impact on business reputation. This indicates the systemic nature of the managerial impact in this area and requires the strengthening of practical steps in the implementation of this task. building up business reputation becomes an extremely important task for creating strong relationships with foreign partners who continue to cooperate with business structures of Ukraine. This can also have a positive impact on the decision of foreign companies to establish new or restore previously broken economic ties.

In the course of the study, it was established that the mechanism for the formation of economic relations with a high level of business reputation is based on the following components: the business reputation of managers and managers responsible for these connections; business reputation of each business structure that participates in economic relations (bilateral and multilateral ties); business reputation of individual key employees of the business structure. The need to improve economic relations requires the entrepreneurial structure to take active steps to improve its own business reputation. This involves carrying out systematic work, which can be represented as a certain sequence of management actions.

References:

1. Gartner, W. B. (1990). What are we talking about when we talk about entrepreneurship? *Journal of Business Venturing*. Vol. 5. № 1. pp. 15-25.
2. Mitra, J. (2019). Entrepreneurship, innovation and regional development. URL : [https:// www.taylorfrancis.com](https://www.taylorfrancis.com) (дата зверення: 05.08.2019).

*Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and
Agro-Industrial Integration,
NSC “Institute of Agrarian
Economics” NAAS, Ukraine, Kyiv*

*Malik L.M., Ph.D., docent, Leading
Researcher of the Department of
Entrepreneurship, Cooperation and
Agro-Industrial Integration,
NSC “Institute of Agrarian
Economics” NAAS, Ukraine, Kyiv*

CREATION OF AN AGRO-INDUSTRIAL PARK

The interests of the development of the region require ensuring the innovative conjugation of the interests of scientific institutions, state bodies and commodity producers. The most acceptable form of implementation of such a combination are agro-industrial park formations, which are based on the accelerated creation and development of scientific developments; informational, financial, legal support of developers; direct contact of participants in the innovation process [1, p. 11-18].

The agro-industrial park is designed to solve the following tasks: ensuring the development of state scientific institutions, scientific service organizations, educational institutions of the region, including through the commercialization of scientific developments; production and promotion of products in a competitive environment based on high technologies, the use of know-how, inventions, the results of fundamental and applied scientific research in the field of agriculture, processing and food industry; ensuring the integration and interconnection of entrepreneurs who are engaged in the production of agricultural products, its processing and sale, the integration of agricultural producers and processing enterprises for the transition from a traditional to a network economy in agriculture; expansion of the development of innovations on the basis of medium and small enterprises as the most mobile forms of promoting innovations in the agro-industrial complex; development of new

forms of innovative entrepreneurship in the agro-industrial sector of the economy; increasing the share of high-tech products in the structure of the gross regional product, stimulating the development of the region's economy and export potential and a number of other tasks.

The main activities of the agro-techno-park: training of personnel of different levels and directions for the agro-industrial complex of the region; production of original, elite and reproduction seeds of agricultural crops; improvement of breeding and breed qualities of farm animals and poultry, economic products; biotechnology; information technology; design and production of agricultural machinery; instrumentation and more. The main structural elements of the agro-techno-park are: administration, exhibition center, information and consulting center, scientific and educational center, business incubator, commercial unit.

By its type, the agro-industrial park is an entrepreneurial innovative formation in the field of high technologies with centers for the collective use of devices and equipment, as well as with business centers that include all the necessary infrastructure to support and develop innovative activities: a scientific and educational center, including scientific and educational institutions, a consulting group, experimental production and basic farms, an information and exhibition center. Of great importance for the development of entrepreneurship in the agro-industrial production of the region are the following zones: business incubation (implementation of preferential auxiliary services at the stage of creation of developments and the initial stage of their development) and commercial (placement of high-tech business projects) [2].

The mechanism of operation of this fund includes: the formation of a unified innovation policy for the development of the agro-industrial complex of the region, the concentration of budgetary and extra budgetary financial resources, the financing of scientific support for the strategic directions of development of agro-industrial production, the creation of favorable conditions for the progressive movement of promising innovations on the basis of concessional lending, support and development of new technologies and know-how using patents and licenses, participation in the development and conduct of expertise, competitive selection and implementation of regional, regional programs that ensure the effective use of resources in the region and the creation of new jobs.

Key measures for the implementation of the agro-industrial park project may be as follows: development of the concept of industrial parks; preliminary selection of promising sites from the point of view of industrial development; conclusion of an agreement with local self-government bodies, transfer of rights to plots; involvement of the management company to manage the park, selection of contractors; development of a business plan for the park, taking into account the planned capacity, assessment of the investment attractiveness of the project, preparation of justifications for making a decision on development; development of a master plan; cooperation with large financial organizations in attracting financing for construction; organization of the construction of the park and providing it with the necessary infrastructure; focused involvement of Russian and international residents; conclusion of contracts with residents, obtaining permits and transferring rights to plots; organization of services for residents of the park; management and operation of common nodal facilities of industrial parks; support for the project of an integrated center for deep processing of products of key clusters, providing cluster interaction.

Thus, in the course of the study, it was established that the main indicators of the effectiveness of the implementation of the techno-park project are the number of attracted resident enterprises of the industrial park; the volume of tax revenues to the regional budget; the total volume of investments of residents; the number of jobs created.

References:

1. Glancy M., Fuglie, K., and Heisey, P. U.S. Agricultural R&D in an Era of Falling Public Funding, 2016. pp. 11-18. URL : <https://www.ers.gov/amber-waves/2016/november/us-agricultural-rd-in-an-era-of-falling-public-funding>.
2. Heisey P. Fuglie K. Agricultural Research in High-Income Countries Faces New Challenges as Public Funding Stalls. *Economic Research Service*. USDA. 2018. May 29. URL : <https://www.ers.usda.gov/amber-waves/2018>

Івахненко І.С., доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури

Марковська В.С., студентка будівельного факультету, кафедри менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури

Пилипчук В.С., студентка будівельного факультету, кафедри менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури

РОЗРОБКА ЕКОЛОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В даний час одним з актуальних питань діяльності будівельних підприємств є вибір напрямку розвитку бізнес-середовища на основі екологічної стратегії. Вирішення даного питання повинне бути обґрунтоване на основі стратегічного вибору організації.

Екологічна стратегія є стратегією однієї з функціональних областей підприємства. Вона повинна органічно влітатися в загальну корпоративну стратегію, забезпечуючи при цьому облік взаємодії екології з іншими сферами діяльності підприємства, сприяючи виникненню синергетичного ефекту і в кінцевому підсумку приносячи підприємству конкурентні переваги. Крім того, стратегія, створювана в рамках системи екологічного менеджменту, повинна бути активною (пасивна стратегія не

відповідає принципам екологічного менеджменту), що має на увазі здійснення ініціативних і превентивних екологічних дій і заходів з метою забезпечення екологічної стійкості підприємства [1].

При розробці екологічної стратегії будівельних підприємств потрібно орієнтуватись на досягнення наступних цілей:

- впровадження та забезпечення сталого функціонування і підвищення ефективності системи екологічного менеджменту компанії;
- послідовне зниження витрат, пов'язаних з втратами і нераціональним використанням основних і допоміжних матеріальних ресурсів, а також з природоохоронними платежами;
- систематичне збільшення прибутку за рахунок переробки та використання власних відходів і надання відповідних послуг підприємствам регіону;
- регулярна демонстрація і використання екологічної спроможності підприємства у діяльності;
- забезпечення відповідності розробленої самим підприємством і відкрито декларованої екологічної політики;
- демонстрація такої відповідності зацікавленим сторонам (іншим організаціям, клієнтам, партнерам, населенню);
- отримання сертифіката відповідності та офіційна реєстрація (якщо таке передбачено) системи екологічного менеджменту спеціально уповноваженими органами;
- самостійна оцінка діяльності та ступеня її відповідності міжнародним стандартам в галузі екологічного менеджменту;
- послідовний розвиток системи власних екологічних стандартів підприємства, які доповнюють і посилюють вимоги екологічного законодавства [2].

Розробка екологічної стратегії будівельного підприємства передбачає детальний аналіз зовнішнього середовища, результати якого зіставляються з внутрішнім потенціалом будівельного підприємства з метою з'ясування його можливостей і зовнішніх загроз. В якості визначальних чинників розглядаються:

- законодавчі та інші екологічні вимоги, дотримання яких є обов'язковим для підприємства (включаючи і податкове законодавство);

- державна політика щодо навколишнього середовища (програми сприяння дослідженням, цільові субсидії і т. д.);
- міжнародні екологічні тенденції (ініціативи), особливо на важливих для підприємства ринках;
- власне екологічні ініціативи підприємства;
- позиція громадських екологічних організацій, в тому числі цивільні ініціативи;
- поведінка ділових партнерів, споживачів, а також конкурентів;
- науково-технічні дослідження та розробки (зовнішня технологічне середовище): розробка нової, а також нове застосування традиційної техніки і технологій, в тому числі в суміжних областях і т. д. [3].

Такий аналіз полегшує керівництву підприємства процес прийняття управлінських рішень. Дослідження і постійний контроль тенденцій розвитку зазначених чинників вимагають активного інформаційного забезпечення, орієнтованого на інтереси підприємства, і обліку сильних і слабких сторін його внутрішній середовища.

У будівельного підприємства, що активно розробляє і впроваджує екологічну стратегію, з'являються переваги, пов'язані з використанням ринкового потенціалу (ринкові переваги). Турбота про стан навколишнього середовища, декларована в екологічній політиці підприємства, підвищує привабливість його продукції в очах потенційних покупців, що позначається на збільшенні ринкової частки і обороту. Підвищується ефективність маркетингу і реклами. Підприємство отримує додаткові конкурентні переваги, а в ряді випадків екологізація діяльності дозволяє йому вийти на нові ринки.

Література:

1. Василенко Л. О. Розвиток екологічного менеджменту на підприємстві в умовах глобалізації економіки України / Л. О. Василенко, Ю. О. Березницька, О. Г. Жукова // Економіка та держава. – 2017. – № 8. – С. 62-65.
2. Назарова У. И. Зарубежный опыт применения эко-инноваций / У. И. Назарова. // Московский экономический журнал. – 2019. – №5. – С. 93-107.

3. Сагірова, А. С. Вплив системи екологічного менеджменту на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств / А. С. Сагірова // Стратегія розвитку України. – 2017. – N 2. – С. 125-129.

*Джума Аліса Володимирівна,
студентка, Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНДЕКСНОГО МЕТОДУ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Статистичні індекси є невід'ємною складовою аналітичного інструментарію економічних досліджень. Індексний метод використовується для аналізу зміни економічних явищ і показників в динаміці, оцінки впливу окремих чинників на зміну складних економічних явищ і показників, аналізу структури і структурних зрушень в складних економічних явищах, оцінки співвідношення показників за різними територіями тощо.

Індекси – це відносні величини, які характеризують зміну явища у часі, просторі або у порівнянні з планом/стандартом. Об'єктом дослідження індексного методу є функціональний зв'язок між явищами. Залежно від змісту досліджуваних показників відокремлюють:

- індекси кількісного показника, в яких індексований показник характеризує загальний розмір досліджуваного явища;
- індекси якісного показника, в яких індексований показник характеризує рівень досліджуваного явища в розрахунку на одиницю тієї чи іншої абсолютної величини.

Аналіз зміни складного економічного явища, що включає незіставні елементи, які не підлягають безпосередньому підсумуванню, здійснюють за допомогою агрегатних індексів. Агрегатний індекс – це співвідношення двох агрегатів, конкретних за змістом і часом. При індексуванні незіставних явищ елемент взаємозв'язку вводиться шляхом їх агрегування

з певним співвимірником. Для розрахунку індексів використовують дві рівноправні індексні системи – базисно-зважену (Ласпейреса) та поточно-зважену (Пааше).

Агрегатний індекс цін, запропонований німецьким вченим Ласпейресом (1864 р.):

$$I_p = \frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0}, \quad (1)$$

де p_0 , p_1 – ціна одиниці продукції відповідно у базисному і звітному періодах; q_0 – кількість продукції.

Тобто, сумірником виступає кількість продукції базисного періоду. Зазначена методологія розрахунку індексу цін використовується у розвинених країнах світу і коректна у випадках, коли не відбуваються суттєві зміни у структурі споживання. Індекс Ласпейреса використовують для короткострокового прогнозування обсягу товарообороту за рахунок цін реалізації однини продукції.

Агрегатний індекс цін Пааше (1874 р.):

$$I_p = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}, \quad (2)$$

де q_1 – кількість продукції звітного періоду.

На відміну від індексу Ласпейреса, в індексі Пааше сумірником виступає кількість виробленої продукції звітного періоду.

В економічних дослідженнях використовуються багатofакторні індексні моделі. Так, трьохфакторну модель валової продукції можна представити у вигляді:

$$\frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_0} = \frac{\sum T_1}{\sum T_0} \times \left(\frac{\sum p_0 q_1}{\sum T_1} \div \frac{\sum p_0 q_0}{\sum T_0} \right) \times \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_0}$$

І валової продукції = І чисельності працівників x І продуктивності праці x І цін

Використання функціонального підходу для побудови економічних індексів дозволяє побудувати індексні моделі взаємопов'язаних показників, оцінити вплив чинників на результативний показник, здійснити комплексний аналіз економічних явищ і показників.

Література:

1. Кулинич О. І. Теорія статистики: Підручник. К.: Державне Центрально-Українське видавництво, 1996. 228 с.

*Чеховська Валерія Сергіївна,
студентка, Запорізький
національний університет*

*Гельман Валентина Миколаївна,
доктор економічних наук,
професор, Запорізький
національний університет*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Пандемія коронавірусу стала неочікуваною подією для кожної країни. Деякі бізнеси вимушені були закритися, але більшість все ж таки пристосувалася та підтримували робочий процес, але не без втрат.

Все більше компаній шукає працівників для дистанційної роботи, але деякі все ж не поспішають з цим. Робота вдома дає можливість скоротити витрати для роботодавця, але деякі впевнені, що працездатність робітників знижується. Хоча розповсюдженими є випадки, коли навантаження вдома зростає через те, що роботодавець не бачить процесу роботи або вважає, що час використовується неефективно.

За підрахунками Міжнародної організації праці працівники з усього світу втратили загалом 3,7 трильйона доларів або 8,3% від власного доходу це еквівалентно 4,4% валового внутрішнього продукту світу. За різними прогнозами у 2021 році загальний робочий час у порівнянні із четвертим кварталом 2019 року зменшиться на 2,0-4,6%, що відповідає робочому часу 60-130 мільйонам робітників [1].

На ринок праці в Україні також впливає притік мігрантів. Через закриття кордонів та введення карантинних обмежень в інших країнах, заробітчани повернулися на батьківщину. Це зумовило збільшення кількості безробітних та зменшення обсягів грошових переказів з-за кордону.

У період карантину до економічно неактивного населення відносились самозайняті особи та підприємці, діяльність яких була

обмежена, і тому вони чекали зняття заборон, щоб відновити роботу. Також до цієї категорії належать люди, які втратили роботу та припинили її пошуки через обмеженість або відсутність транспорту чи через припинення роботи навчальних закладів через що не було з ким залишити дітей. Сюди ж відносяться і заробітчани, які повернулися до України, але очікували відкриття кордонів, тому вони не потрапили до числа безробітних [2].

За даними Державної служби статистики України у 2020 році кількість зайнятого населення складала 15244,5 тис. осіб, що на 650,4 тис осіб або 4,1% менше, ніж у попередньому році. Кількість безробітного населення збільшилась та дорівнює 1673,3 тис. осіб, це на 180,4 тис. осіб або 12,5% більше, ніж у 2019 році. Найбільший приріст зайнятого населення впродовж досліджуваного періоду був у 2018 році та склав 222,7 тис. осіб або 1,4%. Найменша кількість безробітного населення була у 2019 році – 1486,9 тис. осіб, у відсотках до робочої сили відповідної групи це дорівнює 8,6% (табл. 1).

Таблиця 1. Зайняте та безробітне населення працездатного віку за 2016-2020 рр. [3].

Рік	Зайняте населення		Безробітне населення (за методологією МОП)	
	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	у % до робочої сили відповідної вікової групи
2016	15 626,1	64,2	1 677,5	9,7
2017	15 495,9	64,5	1 697,3	9,9
2018	15 718,6	66,1	1 577,6	9,1
2019	15 894,9	67,6	1 486,9	8,6
2020	15 244,5	65,6	1 673,3	9,9

Через поширення пандемії коронавірусу та перехід багатьох людей на дистанційну форму роботи, було перегнуто законодавство, щодо віддаленої роботи та її поєднанням із роботою у звичайному режимі на робочому місці. Влада переглянула Кодекс законів про працю та доповнила його статтями та положеннями щодо врегулювання дистанційної роботи. У Кодексі з'явилися такі поняття як «надомна робота», «дистанційна робота», «гнучкий режим робочого часу». Також до

Закону України «Про зайнятість населення» внесли зміни щодо допомоги у зв'язку з частковим безробіттям.

Включення норм щодо дистанційної праці та гнучкого графіку до Кодексу законів про працю – це довгоочікуваний крок як для працівників, так і для роботодавців, які раніше використовували застарілі положення чи рекомендації, але в результаті вони не несуть матеріальної вигоди для бізнесу під час карантину.

У сьогоднішніх умовах невизначеності переймаються як роботодавці щодо збереження бізнесу, робочих місць, заробітних плат робітників та можливості виведення бізнесу на рівень попередніх років, так і працівники щодо збереження власного доходу в карантинних умовах.

У таких складних умовах державі необхідно підтримувати населення та бізнес, надати роботодавцям хоча б нормативні інструменти для моделювання робочого процесу та витрат на оплату праці при надзвичайних ситуаціях, щоб не бути притягнутими до відповідальності за вимушені дії [4].

Перекваліфікація працівників стане більш актуальною та дасть змогу тим, хто втратив робочі місця, компенсувати нестачу робочої сили у інших галузях. Оплата чи часткова компенсація курсів сприятиме активізації населення до змін у своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Моніторинг МОП: COVID-19 та світ праці. 7-е видання. URL : https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/WCMS_767028/lang--en/index.htm (дата звернення: 24.10.2021).
2. Шоломницька О. Ринок праці України, гендерна нерівність та трудова міграція: досвід карантину. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/15/670012/> (дата звернення: 24.10.2021).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.10.2021).
4. Зверєва Л. Заходи зі збереження робочих місць під час COVID-19 в Україні та закордоном. Закон і бізнес. URL: https://zib.com.ua/ua/142432-zahodi_zi_zberezhennya_robochih_misc_pid_chas_sovid-19_v_ukr.html (дата звернення: 24.10.2021).

*Домбровська Тетяна Миколаївна,
аспірант кафедри Міжнародного
обліку та аудиту, Державний
вищий навчальний заклад
«Київський національний
економічний університет
ім. В. Гетьмана»*

*Науковий керівник:
Галенко Оксана Миколаївна,
доктор економічних наук,
професор, Державний вищий
навчальний заклад «Київський
національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

ЕНЕРГЕТИЧНІ КРИЗИ РУШІЙНА СИЛА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ І ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Саме у періоди енергетичних криз завжди формується суспільна затребуваність на енергетичні трансформації з формуванням попиту з боку населення і промислового сектору на якісно нові види енергетичних ресурсів і товарів. Підтвердженням цього є періодично повторювані світові енергетичні кризи, котрі сколихнули світ у ХХ ст. Зокрема, енергетична криза 1930-х років, яка виникла у період масштабної індустріалізації економік держав класичного капіталізму та їх переходу до кейнсіанської парадигми макроекономічного регулювання, спричинила стрімке зростання попиту з боку світової промисловості на електроенергію, нафту і нафтопродукти. Зазначені сектори світового енергетичного сектору сформували потужну індустріальну базу цих держав, вивівши їх на десятиліття уперед у лідери економічного, науково-технічного і соціального прогресу. Так, темпи зростання енергоспоживання зменшились з 5% щорічного приросту у період 1945-

1970-х років до 2% – у 1970-2010-ті роки за одночасного падіння темпів світового економічного зростання з 4-5% до 3% відповідно. При цьому, незважаючи на значне зниження залежності провідних держав світу від поставок сировини, упродовж усього XX ст. і до недавнього часу саме вони залишались основними її споживачами, володіючи при цьому 40% глобальних розвіданих енергетичних запасів.

Не можемо не відзначити ще однієї важливої риси світової енергетичної кризи середини 1970-х років – першої половини 1980-х років: на тлі динамічної розбудови підприємницького сектору національних економік держав-лідерів, прискореної лібералізації усіх форм економічної діяльності їх суб'єктів господарювання та переходу макроекономічної політики від кейнсіанських до монетарних механізмів регулювання соціально-економічних процесів спостерігається чітко виражений тренд щодо прискореного розвитку атомної енергетики. Є всі підстави стверджувати, що саме енергетична криза другої половини 1970-х – першої половини 1980-х років заклала міцний економічний фундамент системної постіндустріалізації національних економік країн-лідерів, стимулювавши їх структурну модернізацію і формування високотехнологічних й інформаційно-містких галузей і секторів, мало залежних від енергопостачань.

А, енергетична криза, яка розпочалась у 2008 р. і триває донині, принципово відрізняється від усіх попередніх однією визначальною рисою, а саме: значною диверсифікацією джерел і рушійних сил розгортання кризових явищ. Якщо у 1930-1990-ті роки вони були пов'язані виключно зі зростанням цін на енергоносії та з так званими нафтовими «шоками», то кінець 2000-х років характеризується долученням до зазначених джерел механізму фінансових спекуляцій. Йдеться насамперед про перетворення енергетичного сегменту глобального ринку на своєрідний центр нагромадження надлишкової валютної ліквідності, залученої з фінансового ринку.

Інакше кажучи, об'єктивною основою перманентних енергетичних трансформацій є довготермінові тренди світогосподарського розвитку, які на тому чи іншому етапі його еволюційного розвитку вступають у гостру суперечність з діючими енергетичними обмеженнями. Останні унеможливають поступовий еволюційний розвиток світогосподарської системи у рамках старої енергетичної парадигми, а відтак – висувають у

число пріоритетних завдань повне «перезавантаження» її енергетичного базису, переведення на нові енергетичні «рейки» та формування нової довготермінової траєкторії розвитку світового енергетичного сектору. При цьому не можна випускати з уваги ще одну важливу обставину: усі мегатренди, процеси і явища, котрі детермінують форми і механізми залучення енергетичних ресурсів у світовий господарський оборот, в обов'язковому порядку мають аналізуватись з глибоких системних і трансдисциплінарних позицій.

З огляду на це, обрання нами концепції технологічних укладів до аналізу еволюційної логіки енергетичних трансформацій не є випадковим, оскільки вона, на нашу думку, є найбільш перспективним й універсальним методологічним підходом до ідентифікації так званих підричних технологій. Останні, формуючи «ядро» кожного технологічного укладу, детермінували по суті перманентні фундаментальні енергетичні трансформації, котрі переводили світове енергоспоживання на якісно вищий щабель розвитку з точки зору його як кількісних, так і структурних параметрів. На цій основі робимо висновок: під енергетичними трансформаціями у широкому трактуванні даної категорії слід розуміти періодично повторювані переходи енергетичного сектору світового господарства від використання одного виду енергоресурсів до іншого з повним чи частковим заміщенням першого з метою забезпечення найбільш повного задоволення енергетичного попиту економіки і суспільства та забезпечення належного рівня міжнародної енергетичної й екологічної безпеки.

Між тим, незважаючи на панування чітко виражених індустріальних підходів у світовому суспільному відтворенні енергетичних ресурсів, вже сьогодні дедалі більшою мірою викристалізовується тенденція щодо глобальної структуризації їх ринків. Вона набуває свого концентрованого втілення у: по-перше, системній транснаціоналізації доволі асиметричних за масштабами й регіонально фрагментованих ринків нафти, вугілля і ядерного палива; по-друге – поступовому формуванні глобального ринку газу з ув'язуванням воєдино регіональних газових ринків мережевого типу каналами міжнародної торгівлі зрідженим природним газом; по-третє, динамічному переході енергоринків від пануючої до недавнього часу їх односегментної моделі до двосегментної моделі, що базуються на глибокій конвергенції фізичної і «паперової» енергії. Під їх впливом у

першій чверті XXI ст. у світовому господарстві вже сформувались об'єктивні передумови для енергетичної трансформації у рамках моделі Енергетика 4.0. Вона базується на відновлювальній енергетиці, технологіях накопичення енергії, електрифікації транспорту, інтернету речей та ін., а відтак – є головною рушійною силою витіснення традиційної енергетики технологіями відновлювальної енергетики та системний перехід світового господарства на якісно вищий щабель енергетичного розвитку.

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ
Теорія та історія держави і права. Філософія права.
Історія політичних і правових вчень

*Maksurov Alexey Anatolevich,
PhD in Law, Professor, Kiev
National University named
after Taras Shevchenko*

**JUDICIAL AND LEGAL PROGRESS AS A RESULT OF THE
COORDINATION OF THE ACTIVITIES OF LEGAL ENTITIES**

Judicial and legal progress, despite the obvious significance of this phenomenon, remains a little-studied category today, which is often associated with some positive changes in the judicial system and its functioning, without defining, however, the determinants and essence of such changes. Usually, the authors only point out to us some positive characteristic of legal progress, implying its essence as a matter of course [1, 181], although this is obviously not the case. Generalization and reviews of the author's positions allow us to assert that most authors understand legal progress as a natural process of development of society associated with qualitative, positive changes in its legal component and aimed at achieving legal goals [2, 320].

Meanwhile, it is difficult to fully agree with the proposed definition. In our opinion, in this case, the legal system of society is still progressing, and even the system of law as its main part; society may even regress or remain mostly "unchanged" in terms of its indicators. In addition, legal progress may well be measured in addition to qualitative and quantitative characteristics: a decrease in the total number of crimes committed, an improvement in their detection, an increase in the amount of money recovered by bailiffs under enforcement documents, and so on. Without quantitative characteristics, it is generally impossible to assess the effectiveness and quality of the law, we can only talk about its effectiveness, that is, the degree to which the law achieves the necessary results according to the goals set. Finally, the question of the direction of legal progress towards achieving legal goals is also important.

As a result, we come to the conclusion that legal progress is a natural positive development of the legal system of society and its individual elements from its less perfect to its more perfect state.

It is obvious that legal progress is a multifaceted and complex category, just as the legal system of society and legal life itself are complex. At the same time, we note that the sphere of judicial and legal progress cannot be designated in any way depending on the subject of legal regulation. Judicial and legal progress on the one hand and constitutional and legal (civil and other, distinguished depending on the branch of legal norms "legal progress") on the other hand, are different-order values. Of course, judicial and legal progress is characterized, first of all, by positive changes in the judicial system itself, however, in fact, judicial and legal progress is the result of coordination of various legal activities of legal entities.

At the same time, it is currently advisable to consider separately the progressive elements of the legal system of society and the legal system itself, including their constituent elements such as judicial and legal progress. In fact, judicial and legal progress is a two-element object. On the one hand, when studying it, we should talk about improving the regulatory framework, legislative and interpretative practices governing the administration of justice. On the other hand, we should talk about increasing the effectiveness of jurisdictional judicial practice, that is, about the progressive development of the judicial system, which is directly manifested in the very activity of the courts.

Literature:

1. Theory and practice of economics and sociology of knowledge / Edited by G. V. Osipov. M., 2017. – 456 p.
2. Maksurov A. A. Efficiency and quality of law – M.: EkOOnis, 2015. – 402 p.

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Гребенюк Дмитро Олегович,
аспірант 2 курсу, Національний
університет «Одеська
юридична академія»*

СПІВПРАЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ З ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА, ЦІЛІ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

Прагнення народу України бути частиною Європейського Союзу народилось ще до отримання нашою країною незалежності, але фактично двосторонні відносини між Україною та Європейським Союзом починаються, якраз у перші роки незалежності нашої країни. Безумовно, потужним сигналом для громадян України була декларація ЄС щодо України 1991 року, де країни Європейського Союзу схвалили волевиявлення українського народу на референдумі 1991 року. Постановою Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України» ми вперше заявили про наше євроінтеграційне прагнення, але нашу країну ще чекає достатньо складний шлях для досягнення цієї мети [1]. Закріплюючи зовнішній напрямок у бік Європейського Союзу – це перехід до ери відкритості та співробітництва, з кожним роком наша країна все більш поглиблюється в економічний та політичний простір Європейського Союзу. Досягненням європейської спільноти є повне дотримання норм життєдіяльності людини та загальнолюдських принципів, це мотивує країни, які не є членами цієї спільноти до створення всіх необхідних умов для зростання економіки, зміцнення соціального діалогу, покращення освіти, щоби громадяни їх країн мали такі ж самі умови життя, як і громадяни Європейського Союзу.

На початку співпраці основною метою було створення інституційних засад співробітництва та налагодження діалогу, цікаво те, що наша країна стала першою з країн колишнього СРСР, яка розпочала широке співробітництво з політичних, гуманітарних та торговельно-економічних

питань. Ми поступово реформуємо законодавство, зміцнюємо судову систему, а саме покращуємо та робимо її ефективною, бо в демократичній країні судова гілка влади має бути незалежною та неупередженою. Проводиться захист персональних даних до європейського рівня, збільшується співпраця в боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю. Активізується секторальне співробітництво та проводиться апроксимація законодавства в галузі економіки. Крок за кроком наша країна йде задля досягнення євроінтеграційної мети, на цьому шляху ми зустрічаємо багато труднощів, але ми варті бути членом європейської родини.

Треба зазначити, що перед тим, як країна подасть заявку на вступ до Європейського Союзу, вона зазвичай має підписати угоду про асоційоване членство, цей етап потрібен, щоби підготувати країну до статусу кандидата, а далі, можливо, здобути статус члена. Україна активно співпрацює з провідними інститутами Європейського Союзу, бо на кожному етапі євроінтеграції важливо рішення того чи іншого інституту, наприклад, Європейський Парламент до ратифікації угоди про асоціацію з нашою країною прийняв резолюцію, де визнається право України на приєднання до Європейського Союзу. Європейській комісії було надано мандат для роботи над безвізовим режимом між Україною та Європейським Союзом, тому дослідження інститутів через призму співпраці з законодавчим органом України викликає поглиблену наукову цікавість.

Мета даної роботи – дослідити міжнародно-правовий стан Європейського парламенту в контексті співпраці з законодавчим органом України, визначити проблеми та перспективи під час євроінтеграційного процесу та проаналізувати додаткові нормативно-правові акти.

Під час написання даної роботи використовувались різні наукові методи, а саме історико-порівняльний, аналізу, дедукції та пояснення. Деякі аспекти цієї проблематики розглядались у наукових роботах вітчизняних і західних вчених, зокрема, І.В. Яковюк, А. Кудряченко, А.Ю. Мартинов, Г.В. Вархов, Т. Комарова, С. Хікс, Р. Корбетт, Д. Джадж, А. Стааб, Р.К. Херрманн.

Звернемо увагу на достатньо цікавий документ, але не сильно популярний в інформаційному полі, мова йде за «Меморандум про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським

Парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності» [2]. Очікуваний намір цього документу це забезпечення ефективного виконання конституційних функцій парламентом України, а саме контролюючу, представницьку та законодавчу. Підвищення прозорості, якості, ефективності, та відкритості в процесі діяльності Верховної Ради України, налагодження ефективного діалогу між опозицією та більшістю, також між комітетами парламенту. Налагодження й розширення діалогу між законодавчим органом України та громадськістю, засобами масової інформації та іншими гравцями інформаційного простору.

Доцільно було б реформувати апарат Верховної Ради до сучасного рівня парламентаризму й тим самим підвищити інституційну спроможність. Регламент парламенту потребує скорішого перегляду й тут гостро стає питання перезавантаження процесу розроблення кодексу поведінки парламентаріїв хоча в Україні діють загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, на мою думку, цьому нормативно-правовому акту не вистачає всеосяжної дії. У цій ситуації корисно було скористатися досвідом Ради Європи під час створення Європейського кодексу поведінки для всіх осіб, які залучені до місцевого та регіонального врядування [3]. Цей документ має достатньо широку дію та ілюструє нам головну його мету, а саме пропагувати чесність і непідкупність державного врядування. Закріплюються загальні принципи та створюється механізм ефективної реалізації.

Шлях створення Європейського кодексу поведінки був теж не простим та займав тривалий час, він еволюціонував від «кодексу поведінки, покликаного забезпечувати політичну доброчесність народних обранців місцевого та регіонального рівня» до сучасної інтерпретації Європейського кодексу та сформувалось правове поле, у якому виконується достатня кількість важливих функції, а саме інструктування суб'єктів, які залучені до місцевого та регіонального врядування, інформування громадськості про поведінки цих суб'єктів, формування атмосфери довіри та покращення етичних стандартів. Безумовно, питання створення кодексу поведінки – це складне питання і створює підґрунтя для подальшого наукового дослідження з використанням світового досвіду міжнародних організацій. Ефективно буде врахувати експертну

думку з питань парламентської етики та доброчесності в публічній діяльності та в даному випадку я акцентую увагу на Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ.

Повертаючись до ключового нормативно-правового акту цього дослідження ми чітко можемо констатувати, що створений майданчик дає можливість народним обранцям України отримувати навчальні візити до Європейського Парламенту, проводити конференції в Києві та Брюсселі, посилювати співпрацю на рівні відповідних комітетів задля підвищення інституційної спроможності [2].

Сутність вищевикладеного зводиться до того, що підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності сформувало нову дорожню карту в реформуванні парламенту України. На кожного політика України покладено завдання здійснити євроінтеграційну мету, полягає це у виконанні взятих на себе зобов'язань. Ми отримуємо від західних партнерів всеохоплюючу підтримку та координування під час євроінтеграційного шляху, але ми не отримуємо всеохоплюючого результату від слуг народу. Під час дослідження ми з'ясували, що під час плідної праці між Верховною Радою України та Європейським Парламентом, доцільним було створення додаткового простору у вигляді меморандуму, який дає нових поштовх для апроксимації національного законодавства до рівня Європейського Союзу. Створений механізм у вигляді меморандуму стає, як лакмусовий папір, де ми чітко бачимо реакцію на діяльність або бездіяльність у процесі виконання цього нормативно-правового акту [4].

Список використаних джерел:

1. Про Основні напрями зовнішньої політики України [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – 1993. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>.
2. МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським Парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-15#Text>.

3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОДЕКС ПОВЕДІНКИ для всіх осіб, які залучені до місцевого та регіонального врядування [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Ради Європи. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/168071b2e5>
4. Гребенюк Д. О. РОЛЬ РЕЗОЛЮЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ В РЕФОРМУВАННІ ВНУТРІШНЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА [Електронний ресурс] / Дмитро Олегович Гребенюк // МЕЖДУНАРОДНЫЕ НАУЧНЫЕ КОНФЕРЕНЦИИ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://sci-conf.com.ua/i-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-research-in-world-science-17-19-aprelya-2022-goda-lvov-ukraina-arhiv/>.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне
право. Міжнародне приватне право. Трудове право
та право соціального забезпечення**

*Віцінгловська Іванна Петрівна,
аспірантка кафедри теорії права
та прав людини юридичного
факультету Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича*

*Науковий керівник:
Никифорак Володимир
Михайлович, кандидат юридичних
наук, доцент кафедри приватного
права, Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича*

ПРАВОВА ПРИРОДА ДИСКРЕЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ СУДДІ

Постановка проблеми. В Україні запроваджено поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову. Судовій владі в Україні відведено досить важливе місце, оскільки саме судді здійснюють вирішення найрізноманітніших конфліктів, які виникають в державі, підтримують та здійснюють контроль за конституційністю законів, їх відповідністю Конституції України як закону найвищої юридичної сили, забезпечуючи та гарантуючи кожному реалізацію його прав, захист цих прав у випадку їх незаконного порушення.

Для виконання всіх покладених на них завдань судові органи наділені рядом повноважень. Оскільки судові органи не завжди можуть використовувати абсолютно конкретизовані правові норми, існує такий вид повноважень як дискреційні. Вони є потрібним та необхідним елементом суддівської діяльності, адже законодавець передає на розсуд суді врегулювання тих правових питань, які сам не в змозі врегулювати,

оскільки у кожному конкретному випадку потрібен індивідуальний підхід до вирішення певного питання чи спору.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення дискреційних повноважень судді завжди привертало увагу юристів-правників, оскільки їхня правова природа неоднозначна і використання їх на практиці має багато особливостей. Зокрема, варто зазначити, що дослідженням цієї проблематики займалися: Д. Абушенко, А. Барак, Ю. Білоусов, Ю. Грачова, Н. Логінова, О. Яценко та інші.

Виклад основного матеріалу. Перш за все потрібно з'ясувати, що ж необхідно розуміти під дискреційними повноваженнями судді? Слід відзначити, що у багатьох випадках походження дискреційних повноважень пов'язують із латинським словом *discretion*, що латиною означає «розподіл», чи французьким еквівалентом *discretionnaire* – «залежний від власного розсуду». Попри те, на думку більшості науковців, найбільш повно зрозуміти природу та сучасне значення дискреції можна, звернувшись до англomовного варіанта цього терміна, а саме «*descretion*» – 1) свобода розсуду; 2) здоровий глузд [1, с. 166].

Загальне визначення поняття дискреційні повноваження міститься у наказі Міністерства юстиції від 24.04.2017 №1395/5 «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи», а саме в п. 1.6 «Дискреційні повноваження – це сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акта» [2]. Для кращого розуміння даного поняття у п. 2.4 вказаного Наказу конкретизовано ознаки дискреційних повноважень.

Разом із цим, мусимо визнати той факт, що на законодавчому рівні поняття саме суддівської дискреції або дискреційних повноважень суду на жаль не визначено. Внаслідок такої невизначеності між вченими-правниками виникають численні дискусії стосовно правової природи цього інституту та взагалі стосовно питання про його існування. Варто наголосити, що також немає чіткого розмежування між «дискреційним повноваженням судді» та «судовим розсудом».

У цьому контексті О.В. Яценко обґрунтовує необхідність сутнісної диференціації понять «суддівський розсуд» і «дискреційні повноваження судді» на основі їх співвідношення як загального та одиничного. Тобто суддівський розсуд є загальним поняттям, яке відображає відповідне правове явище, а дискреційні повноваження характеризують особливості реалізації такого розсуду, в тому чи в іншому (одиничному) випадку судового правозастосування. Обумовленість цього підходу полягає в тому, що попри загальні риси, притаманні суддівському розсуду, правова регламентація можливості його застосування може бути різною, відповідно і характер дискреційних повноважень, які впливають із такої правової регламентації, буде також різним. Наділення суддів дискреційними повноваженнями зумовлено правовою невизначеністю, характерною для відносно-визначених норм права, прогалин у праві або правових колізій.

Дискреційні повноваження набувають важливого значення для реалізації завдань судочинства. Застосовуючи норми права з усіма властивими їм недоліками, суддя навіть за найсуворішого дотримання букви закону в окремих випадках не застрахований від помилки. Коли ж суддя реалізує надані йому дискреційні повноваження, він спирається не лише на норми закону, але й на «дух закону», принципи права, засадничі ідеї, правові та моральні цінності, які переломлюються через його власну правосвідомість, що забезпечує максимально індивідуалізований підхід до вирішення кожної судової справи та, в кінцевому результаті, визначає справедливість судового рішення [3, с. 8].

На нашу думку, під дискреційними повноваженнями судді у цивільному процесі варто розуміти гарантовані нормами цивільного процесуального права повноваження на здійснення дій у межах судового провадження з використанням відповідно до внутрішнього переконання судового розсуду із зазначенням мотивів.

Можна виокремити такі ознаки дискреційних повноважень:

- їх втілення та реалізація є гарантованою тільки на основі норм права;
- та чи інша дія, той чи інший вибір судді повинен бути вмотивованим та обґрунтованим;
- здійснюються дискреційні повноваження суду у визначеній законодавством формі, а не інакше;

- при реалізації дискреційних повноважень судовий орган повинен дотримуватись принципів права: верховенства права, законності, справедливості, доцільності;
- дискреційні повноваження суддя здійснює з використанням суддівського розсуду.

Стосовно розмежування понять «судового розсуду» та «дискреційних повноважень судді» переконані, що це два самостійні поняття. Дискреційні повноваження є частиною правового статусу суддів та реалізуються з використанням суддівського розсуду.

Судовий розсуд – це складне явище, спосіб здійснення дискреційних повноважень судді, який складається з двох складових, які власне і становлять його зміст: об'єктивна складова пов'язана з необхідністю здійснення суддею правосуддя, із реалізацією роботи судової гілки влади, суб'єктивна складова пов'язана більше з особистістю судді, з його правовою культурою та моральними принципами, вміннями та кваліфікацією, життєвою позицією та власне розумінням сутності права.

Трактуючи Є. Ерліха сьогодні, загальними ознаками свободи суддівського розсуду можна визначити: по-перше, свободу судді у виборі, тобто її творчий характер; по-друге, відносність такої свободи, її обмеженість правовими нормами; по-третє, відповідальний характер свободи. Саме така тріада ознак свободи суддівського розсуду «вибір-творчість-відповідальність» дозволить судді не просто механічно застосовувати правові норми, але й вирішувати спори з точки зору розумності, справедливості, доцільності та «духу права»; стане запорукою правосудного рішення, в якому не стільки стверджуються абсолютні цінності, буття яких неможливо довести як факт, скільки виражається переконання судді в тому, що без таких цінностей світ не здатний до морально виправданого існування і морального оновлення [4, с. 167].

За способом нормативного закріплення дискреційні повноваження теоретично можна поділити на дві групи.

По-перше, це дискреційні повноваження, які закріплені в законі безпосередньо. Можуть використовуватися такі мовні конструкції як «суд може», «суд має право», «визначається судом», «на розсуд суду» – це все пряме закріплення в законі дискреційних повноважень судді дозвільними нормами права.

Зокрема, у Цивільному процесуальному кодексі України можна побачити такі дозвоільні норми: ст. 47 – Суд може залучити до участі в таких справах законного представника неповнолітньої особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена; ст. 158 – Суд може скасувати заходи забезпечення позову з власної ініціативи або за вмотивованим клопотанням учасника справи [5].

По-друге, це дискреційні повноваження, які виникають при застосуванні суддею норм, що містять в собі оціночні поняття. Під оціночними поняттями варто розуміти нечіткі, загальні мовні конструкції, які містяться у нормативно-правових актах і неконкретизовані законодавцем, що дає можливість суддям застосувати індивідуальних підхід при розгляді таких відносин. У Цивільному процесуальному кодексі України є такі оціночні поняття, зокрема добросовісність, розумність, поважні причини, істотне значення та інші.

Як і будь, які інші повноваження дискреційні повинні мати межі, оскільки безмежне їх використання приведе до свавілля з боку правозастосовного органу. Такі межі визначаються Конституцією України, а також ЦПК, ЦК України, де встановлюються гарантії захисту прав, законних інтересів та свобод учасників цивільно-правових відносин; роз'ясненням норм цивільно-правового законодавства, що здійснюється офіційним шляхом (рішеннями Конституційного Суду України, постановами Пленуму Верховного суду України); вмотивованістю та обґрунтованістю використання такого розуміння оціночного поняття та власне такого бачення дискреційного повноваження; вмотивованістю судового рішення при розгляді цивільно-правового спору наявними доказами та фактичними обставинами справи; судовою практикою; метою та завданням цивільного судочинства; «духом права».

Висновки. Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що дискреційні повноваження судді є необхідним елементом правозастосовної діяльності. З одного боку, вони є можливістю судді для вирішення кожної справи з врахуванням всіх мінливих суспільних відносин, індивідуальних особливостей. З іншого боку, на здійснення дискреційних повноваження судді пливає його рівень знань та навиків; досвід та знання судової практики; моральні та культурні цінності; політична, культурна та соціальна ситуація, що сформувалась в державі. Так, звісно є певна складність при реалізації дискреційних повноважень, оскільки відсутня

точна вказівка на те, як діяти та не існує єдиного правильного рішення, проте користь від використання на практиці дискреційних повноважень є істотною та беззаперечною.

Література:

1. Логінова Н.М. Дискреційні повноваження судді: правові та моральні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип.11 (1). С.166-167.
2. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи: затв. наказом Міністерства юстиції від 24.04.2017 р. №1395/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#top> .
3. Яценко О.В. Суддівський розсуд як засіб забезпечення справедливості судочинства: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». К., 2015. 20 с.
4. Донченко О.П. Свобода суддівського розсуду: від Ерліха до сучасності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Випуск 6. Т.2. С.164-168.
5. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

*Зелінська Стефанія Антонівна,
аспірантка кафедри цивільного
права та процесу, асистентка
кафедри міжнародного права,
Державний вищий навчальний
заклад «Ужгородський
національний університет»*

*Науковий керівник:
Феннич Василь Петрович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права та
процесу, Державний вищий
навчальний заклад «Ужгородський
національний університет»*

ОЗНАКИ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Прагнення держави та суспільства до оптимізації та спрощення судового процесу призвели до відносно нещодавнього запровадження спрощеного позовного провадження у цивільному процесі України. Зважаючи, що інститут спрощеного провадження є малодосліджений, видається за доцільне виокремлення його основних ознак. Дослідженню особливостей спрощеного провадження в цивільному процесі присвячені праці таких учених: Ткачук О. С., Бобрик В. І., Колос А. С. Варто відзначити, що єдиного підходу до виокремлення ознак спрощеного провадження серед науковців немає. Однак, завдяки аналізу чинного законодавства та наукової літератури можна виділити основні з них.

Чинний ЦПК України містить дві форми позовного провадження: загальну та спрощену. Розмежування загального та спрощеного провадження відповідно до норм ЦПК проводиться з таких підстав: ціна позову, категорія справи та її складність і пріоритетність швидкого вирішення [1].

На думку деяких науковців, спрощене позовне провадження є допоміжною, особливою та спрощеною формою вирішення судової

справи, що характеризується оптимізацією провадження і суттєвим зменшенням завантаженості суду. Така процедура є більш короткою та простою, позбавлена зайвого формалізму та допомагає дотримуватися розумних строків розгляду справи [2]. Спрощене позовне провадження є простішою формою у порівнянні із загальним позовним провадженням, пріоритетом якого є швидкість, а також одним із варіантів диференціації позовного провадження цивільного процесу, що зумовлена необхідністю послаблення завантаженості суду [3].

Бобрик В. І. наголошує, що спрощене провадження в справах із невеликою ціною позову не слід конструювати як альтернативний до позовного провадження спосіб судочинства. Спрощене судочинство має застосовуватись на безальтернативній основі у разі відповідності позову встановленим критеріям допуску до спрощеного провадження [4].

З огляду на наведене, правознавці виділяють як загальні ознаки, притаманні позовному провадженню, так і спеціальні, що різнять спрощене позовне провадження від загального [5]. Загальними особливостями позовного провадження є спір про право та наявність двох сторін (позивача і відповідача) [6].

До спеціальних ознак спрощеного позовного провадження переважно відносять наступне:

- строк розгляду справ у порядку спрощеного провадження скорочений, він має бути розумним і не може перевищувати шістдесят днів з дня відкриття провадження у справі;
- підготовче провадження не проводиться;
- розгляд справи по суті проходить у порядку письмового провадження, тобто без виклику сторін, хоча розгляд може проводитися з викликом сторін за клопотанням однієї з них або з ініціативи самого суду для заслуховування усних пояснень сторін та показів свідків;
- судові дебати не проводяться;
- неможливість розгляду зустрічного позову, оскільки при його поданні справа повинна розглядатися за правилами загального позовного провадження;
- обмежене право касаційного оскарження [5].

На думку Ткачука О. С. спрощені провадження та процедури мають похідний характер від звичного позовного способу захисту, тобто деривативний характер. Серед інших ознак виділено більшу простоту

процесуальної форми, доступність, прискорений характер. Безпосередньо ж спрощене позовне провадження характеризується пропорційністю понесених судових витрат та ціною позову і важливістю такого позову для заявника, відсутністю необхідності повного судового розгляду [7].

Колос А. С. серед ознак спрощеного позовного провадження в цивільному процесі виділяє: виняткову процесуальну форму, що викликана необхідністю покращення процесу судового розгляду справ; добровільність застосування; особливі критерії для розгляду справ в порядку даного провадження, серед яких виокремлюється безспірність вимог або малозначність справи; специфіку застосування доказів, зокрема наголошується на документарному провадженні; особливий порядок перегляду [8].

Якщо розглянути детальніше таку ознаку, як добровільний порядок застосування, то вона полягає в тому, що вирішення питання про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження залежить від волі позивача [9]. Так, відповідно до ЦПК України, справа може бути розглянута у спрощеному провадженні за умови, що позивач подав клопотання про такий розгляд [1].

Ще одна ознака, яку варто розглянути – це специфічна дія принципів цивільного судочинства, що найяскравіше проявляється через обмежену дію принципу змагальності: суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, зазвичай без виклику сторін [10], що тісно пов'язано із вже згаданою ознакою специфіки застосування доказів.

Особливий порядок перегляду відображається в тому, що справи розглядаються в апеляційній інстанції без повідомлення учасників справи у справах з ціною позову менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. А відповідно до ч.3 ст.389 ЦПК України касаційному оскарженню не підлягають судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для

учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково [1].

Ще однією характерною рисою вважається відсутність обов'язкового представництва, попри адвокатську монополію. Таким чином, при розгляді малозначних справ представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність [11].

Отже, серед основних ознак спрощеного позовного провадження в цивільному процесі варто виокремити наступне: процесуальна доступність та простота, прискорений характер, добровільність застосування, документарне провадження, специфічна дія принципів цивільного судочинства та особливий порядок оскарження.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України, 18.03.2004 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.03.2022).
2. Заборовський В. В., Булеца С. Б., Стойка А. В. Спрощене позовне провадження як особлива форма здійснення цивільного судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 56. Т. 1. С. 76-82.
3. Коломієць Я. Л., Комісарова Д. О., Сиротенко Я. В. Спрощене провадження: особливості та порядок розгляду цивільних справ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. Вип. 11. С. 188-192. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/48.pdf (дата звернення: 15.03.2022).
4. Бобрик В. І. Спрощення судового розгляду справ з невеликою ціною позову: європейський досвід і перспективи в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 4-9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/12/2.pdf> (дата звернення: 18.03.2022).
5. Угриновська О., Гембара Г. Спрощене позовне провадження законодавча регламентація та проблеми судової практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 85-89. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/16.pdf> (дата звернення: 18.03.2022).

6. Боровська І. А. Особливості процесуальної форми спрощеного позовного провадження у цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 65. С. 90-96.
7. Трачук О. Спрощене провадження: правова природа, ознаки, процедура. *Закон і бізнес*. 2017. Вип. 25 (1323). URL: <https://zib.com.ua/ua/129257.html> (дата звернення: 19.03.2022).
8. Колос А. Теоретичні проблеми спрощеного провадження у цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 32-35. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/4/7.pdf> (дата звернення: 20.03.2022).
9. Зуб О. Ю. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2015. Вип. 131. С. 62-70.
10. Трачук О. Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. *Право України*. 2017. № 8. С. 45-56.
11. Король Д. А. Спрощене провадження цивільного судочинства в різних країнах Європи: порівняльна характеристика. *Часопис Київського університету права*. 2020. Вип. 1. С. 225-228.

***Каблак Софія Андріївна,
студентка, Львівський
національний університет
імені Івана Франка***

***Науковий керівник:
Гнатів Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного права та
процесу, Львівський національний
університет імені Івана Франка***

ІНТЕРЕСИ ЗАЧАТОЇ, АЛЕ ЩЕ НЕ НАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ ТА ЇЇ ЗАХИСТ

Життя людини – це складний і безперервний процес, який розпочинається ще до народження людини та триває все її життя. Визнання права на життя є показником цивілізаційного прогресу. Як

зазначала Островська Л. А.: «Питання правового статусу людини в період її внутрішньоутробного розвитку донині не врегульовано та продовжує актуалізувати проблеми, пов'язані з позбавленням життя ще не народженої дитини і визначенням комплексу прав такої особи» [4].

Право на життя залишається головним та основним правом кожної людини. Без забезпечення права на життя не може бути й мови про будь-які інші права і свободи будь – якої людини, особи, громадянина. Право на життя відкриває перелік особистих немайнових прав людини і громадянина.

У правовій доктрині щодо інституту охорони прав ненароджених дітей залишається дискусійним питання про їх, а також загалом про їх право на життя. Одні науковці виступають за надання прав ненародженим дітям, інші ж, у свою чергу, повністю заперечують можливість прийняття такого підходу. Щодо мене, то я однозначно приймаю сторону другої групи науковців. Усі необхідні права та інтереси вже закріплені, як і в українському, так і в міжнародному законодавстві.

Аналізуючи Цивільний кодекс України, можна дійти висновку, що право на життя виникає з моменту народження.

Відповідно до абзацу 2 частини 2 статті 25 Цивільного кодексу України, у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини [1].

Відповідно до статті 27 Закону України «Про статус та соціальний захист громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» до дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, належать неповнолітні діти, які евакуйовані із зони відчуження, зокрема діти, які на момент евакуації перебували у *стані внутрішньоутробного розвитку* [2]. Згідно із статтею 1222 Цивільного кодексу України: Спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини [1].

В науковій літературі зазначають, що це означає наділення обмеженою правоздатністю і присвоєння статусу «суб'єкта права» ненародженій дитині.

Становлять інтерес певні положення сучасних міжнародно-правових документів.

Проголошені в ст. 2 Загальної декларації прав людини 1948 року права та свободи також стосуються всіх: «Кожна людина повинна мати всі права та свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії ... або іншого становища» [3].

Згідно з ч. 3 преамбули Декларації прав дитини, прийнятої Резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН 1959 року, «дитина, унаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони та піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження». До того ж, у четвертому принципі зазначеної Декларації йдеться на те, що дитині «повинно належати право на здорове зростання та розвиток ... включаючи допологовий та післяпологовий догляд» [5].

У справі «Патон проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ констатував, що стаття 2 Конвенції з прав людини не гарантує абсолютного права, права ненародженої людини. Суд зазначив, що враховуючи дослідження різних країн вони не визнають ненароджену дитину особою, яка прямо підпадає під захист статті 2 Конвенції. Суд дійшов висновку, що якщо у ненародженого є право на життя, це право явно обмежене інтересами його матері.

Проаналізувавши все вищесказане, я дійшла висновку, що певні інтереси ненародженої дитини уже закріплені в різноманітних законодавчих актах: як і міжнародних, так і національних. Надання їй прав, може привести до непередбачуваних наслідків, адже невідомо чи взагалі народиться дитина чи ні і чи народиться живою, адже існує таке явище, як і мертвонародження.

Безперечно ненароджена дитина не може бути суб'єктом права у класичному розумінні. Проте для захисту її інтересів необхідно розширити межі їх правового регулювання.

Література:

1. Цивільний Кодекс України станом на 12.04.2022 – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, С. 26
2. Про статус та соціальний захист громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Закону України від 28.02.1991 № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Островська Б.В. Право людини на життя від моменту її зародження в контексті права та моралі. *Філософські та методологічні проблеми права*. Випуск №2 2016 рік.

5. Декларації прав дитини, прийнятої Резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text

*Клімук Олександра Олександрівна,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний
університет, м. Київ*

*Науковий керівник:
Троцюк Ніна Валеріївна, кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
цивільного права та процесу,
Національний авіаційний
університет, м. Київ*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ДОГОВОРУ В ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ

Сучасне цивільне право визначає свободу договору як один із основоположних принципів та головних засад правового порядку. Така свобода базується на волевиявленні, що реалізується за допомогою диспозитивних норм цивільного права, тобто можливість суб'єкта діяти в цивільному обороті за власним розсудом.

Термін «свобода», як і багато інших правових категорій, є неоднозначним. Розглядаючи даний принцип, в юридичному сенсі свободу визначають, як нормативно закріплену можливість особи здійснювати дії, вчинки за своїм баченням та бажанням, не порушуючи при цьому свободу інших суб'єктів. Іншими словами, це є певний правовий статус особи. Свобода договору виникла тоді ж, коли і сам договір. Адже основним елементом договору є узгодження вільного

волевиявлення його сторін. Не маючи свободи, сторони не можуть висловити власну волю. На різних етапах розвитку суспільства свобода суб'єктів договірних відносин була різною. Вона визначалась по-різному і залежала від тієї міри суспільної свободи, якою були наділені суб'єкти цивільних правовідносин.

Аналізуючи норми Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), ми бачимо, що під час укладення договору сторони є вільними у виборі контрагента, умов договору, які визначаються самостійно та за взаємною згодою, порядку розрахунків і платежів. Слід зазначити, що сама ідея вільного вибору контрагента та визначення змісту договору була прийнята правом України ще до ЦК України. Слід зазначити, що сама ідея вільного вибору контрагента та визначення змісту договору була прийнята правом України ще до ЦК України. Так, у ч. 1 ст. 21 Закону України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 року [1] зазначалось, що відносини підприємства з іншими підприємствами, організаціями і громадянами в усіх сферах підприємницької діяльності здійснюються на основі договорів. Підприємства вільні у виборі предмета договору, визначенні зобов'язань, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України.

Закріплення принципу свободи договору стало важливим фактором і вагомою запорукою лібералізації суспільного життя, виведення цивільного обороту з-під жорстокого контролю публічної влади та забезпечення його регулювання засобами приватного права. Воно є свідченням подальшої демократизації правової системи України, відходу від тотального опублікування всіх суспільних відносин, визнання пріоритету приватно- правового інтересу над публічно-правовим [2, с. 5].

Свобода у договірних відносинах можлива виключно у зрілому суспільстві, в якому взаємоузгодженість досягається не завдяки примусу, а є результатом свідомого вибору. Така свобода досягається не раптово, вона твориться тривалий час і має стати необхідною та зрозумілою для всієї спільноти. Неможливо досягти високого ступеня свободи в суспільстві, де таких традицій бракує. Бенджамін Констант казав, що «свобода є ідеалом, якого не дотримуватимуться, допоки його не приймуть як основний принцип, що керує всіма діями законодавства. Де вперто дотримуються іншого правила, вважаючи його за найвищий ідеал, який не терпить компромісу заради матеріальних переваг, за той ідеал,

який має стати основою всіх постійних заходів, свободу майже безумовно знищать часткові зазіхання. Тому в кожній окремій ситуації можна наобіцяти багато конкретних і реальних переваг від утискання свободи, однак користь, якою пожертвували, за своєю суттю буде завжди невідома і непевна» [3, с. 74-75].

Варто розуміти, що взаємозв'язок між особами, які прагнуть отримати за договором певні блага, має особливий характер. Це взаємопроникнення двох цілком різних приватних сфер. Кожна зі сторін має власне уявлення про розвиток правовідносин, передбачаючи як найбільші вигоди для себе. Потрібен також високий рівень правової свідомості, правової культури, які дозволили б особі неупереджено передбачити розвиток відносин з позиції кожної сторони, справедливо зважити правомірні інтереси кожного, щоб обрати оптимальний варіант для обох сторін, навіть обмежуючи себе. Таке прагнення кожного з контрагентів є вищою мірою реалізації свободи і досягнення справедливості у приватноправових відносинах. Факт укладення такого договору буде доказом того, що сторони визнають свободу один одного задля спільної цілі. Здатність до визнання – власне правова здатність, що робить право можливим. Вона відрізняється від моральної здатності (любові, поваги), хоч і може бути її передумовою. Саме в акті визнання відбувається ототожнення кожного й одних із іншими, що дає змогу розглядати його як антропологічний еквівалент принципу формальної рівності [4, с. 200].

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, можна сказати, що принцип свободи договору на сьогоднішній день є не просто відокремленою засадою цивільного права – це вже щось більш об'ємне за своїм змістом, це складова такого принципу здійснення суб'єктивних цивільних прав, як автономія волі та свобода договору. У договірних відносинах, базисом для яких виступає цей принцип, суб'єкт вільно визначає свою програму та діє відповідно до неї. Це наближає до природного стану, надаючи щонайбільше простору і щонайменше обмежень, що дає змогу розкриватися, застосовуючи різні варіанти поведінки. Принцип свободи договору є невід'ємною, а обов'язковою частиною для подальшого розвитку України в напрямку розбудови соціальної, демократичної та правової держави. Проте, враховуючи воєнний стан в Україні та прийняття 03 березня 2022 року Закону України

№ 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [5], яким внесено зміни у Кримінальний кодекс України, суб'єктам підприємницької діяльності необхідно детально здійснювати перевірку контрагентів з якими вони бажають укласти будь-який цивільно-правовий договір, аби в подальшому не стати бізнес-колаборантом країни-агресора та не нести кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність.

Література:

1. Про підприємства в Україні: Закон України від 27 березня 1991 (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.
2. Бєляєва А. П. Принцип свободи договору в правовому регулюванні зовнішньоекономічного контракту: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2005. 20 с.
3. Завальна Ж. Поняття договірних відносин / Юридична Україна. 2008. № 5. С. 4-8.
4. Філософія права: Навч. посіб. За заг. ред, О. Г. Данильяна. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 272 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України за станом на 3 берез. 2022. / [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.

*Менюк Дарина Олегівна, доктор
філософії, молодший науковий
співробітник відділу проблем
цивільного, трудового та
підприємницького права
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України*

ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року життя українського суспільства і нашої країни радикально змінилися. На певний момент все зупинилось. Заразом, держава, як організована управлінська структура, має максимально

забезпечити функціонування своїх інститутів. Так, Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» військовому командуванню разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування було доручено запровадити та здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [1]. Зокрема, вказане стосується і органів судової влади.

Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про правовий режим воєнного часу» не припиняються повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність.

Окремо, ст. 12-2 вказаного закону визначає, що повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені. При цьому, система правосуддя діє виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначених Конституцією України та законами України.

Відповідно до ст. 26 ЗУ «Про правовий режим воєнного часу» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється; створення надзвичайних та особливих судів не допускається, а у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Загалом, правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, створеними відповідно до Конституції України [2].

Однак, як би не було визначено здійснення судочинства на законодавчому рівні, на практиці виникають питання як для самих судів, так і для громадян. Особливо це стосується проведення судових засідань та загалом основоположних гарантій доступу до правосуддя. Наприклад,

доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень та сервісів інформування про стан розгляду справ було тимчасово призупинено «для запобігання загрози життю та здоров'ю суддів та учасників судового процесу у період воєнного стану».

З метою організації діяльності судових органів був здійснений процес зміни територіальної підсудності судових справ у період воєнного часу. Так, відповідно до доповіді голови Державної судової адміністрації України Олексія Сальнікова, станом на 26 березня не здійснюють правосуддя 136 місцевих та апеляційних судів, що складає 20 % судової системи [3]. При цьому, 48 знаходиться на тимчасово непідконтрольних Україні територіях, а територіальна підсудність 121 суду змінена. Верховний Суд видає відповідні розпорядження про зміну територіальної підсудності, керуючись ст. 147 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», у зв'язку із неможливістю здійснення правосуддя на окремих територіях [4].

Окрім цього, Рада суддів України оприлюднила рекомендації роботи судів в умовах воєнного стану. Зокрема, вони стосуються організаційних питань діяльності судів, забезпечення безпеки суддів, працівників апаратів судів, відвідувачів суду. Що стосується безпосереднього розгляду справ, то РСУ рекомендує зосередитись виключно на проведенні невідкладних судових розглядів з кримінальних проваджень; по можливості відкладати розгляд справ, а також знімати їх з розгляду, зважаючи на те, що учасники судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи; а ті які є невідкладними, розглядати за наявності письмової згоди усіх учасників судового провадження; виважено підходити до питань, пов'язаних з поверненням процесуальних документів, залишення їх без руху, встановлення строків, по можливості продовжувати їх щонайменше до закінчення воєнного стану [5].

При цьому, Верховний Суд розширив можливості участі учасників справи у режимі відеоконференції. Так, якщо суд не припинив здійснювати судочинство, учасники мають можливість подати заяву про відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних засобів, зокрема власних. Також зауважив, що запровадження воєнного стану є поважною причиною для поновлення процесуальних строків [6].

Таким чином, конституційне право на судовий захист, передбачене ст. 55 Конституції України [7], не обмежується навіть під час

запровадження воєнного часу. Водночас, встановлюються особливості як роботи судів, так і організації здійснення судочинства доступу громадян до правосуддя.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. ст. 250.
3. Зміна підсудності, передача справ та відрядження суддів – підсумки наради голови ВС з керівниками апеляційних судів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1264923/>
4. Оновлено карту територій України, де у зв'язку з війною не здійснюється правосуддя судами загальної юрисдикції. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1264919/> (дата звернення: 02.04.2022).
5. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада правосуддя України: веб-сайт. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 31.03.2022)
6. Особливості здійснення правосуддя на території, на якій введено воєнний стан. Верховний Суд: веб-сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1261727/> (дата звернення: 31.03.2022).
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

*Цеберський Володимир
Віталійович, студент,
Науково-навчальний інститут
права Київський національний
університет імені Т. Шевченка*

ЗУПИНЕННЯ ПЕРЕБІГУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ І НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗМІНИ ОБРАХУНКУ СТРОКУ ПОЗОВНОЇ ДАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Значення позовної давності полягає у стабілізації й упорядкуванні цивільно-правових відносин, зміцненні договірної дисципліни, полегшенні роботи юрисдикційних органів. Позовна давність надає потерпілій особі чітко визначений, але цілком достатній строк для захисту свого права. Цей строк покликаний сприяти усуненню невизначеності у відносинах учасників цивільно-правового обороту, оскільки за відсутності позовної давності потерпіла особа могла б скільки завгодно утримувати боржника під загрозою застосування заходів державно-примусового впливу, не вдаючись при цьому до реалізації свого інтересу. Встановлення строку позовної давності має і суттєве процесуальне значення, оскільки із впливом тривалого часу ускладнюється (навіть унеможлиблюється) збирання доказів, необхідних для розгляду справи судом [1].

В умовах воєнного стану по новому постає проблема належного захисту права та інтересів суб'єктів приватного права, зокрема перегляд питання зупинення позовної давності під час дії воєнного стану.

Зупинення перебігу позовної давності – це фактичне припинення обрахунку позовної давності під час існування встановлений законодавством обставин. Іншою ознакою цього інституту є те, що від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності, перебіг позовної давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення.

Відповідний інститут є гарантією того, що особа, яка об'єктивно не має можливості захистити свої права в конкретний момент в часі, коли

перебіг позовної давності вже почався, – отримує таку можливість завдяки зупиненню перебігу позовної давності [2].

Під зупиненням слід розуміти таку зміну порядку обчислення строку, за якою в період дії певної обставини, передбаченої цивільним законодавством (ст. 263 ЦК та інші норми ЦК), перебіг строку «завмирає», а після припинення цієї обставини перебіг самого строку поновлюється в частині, що залишилася [1].

Цивільний кодекс визначає обставини, які спричиняють зупинення перебігу позовної давності (ч. 1 ст. 263 Цивільного кодексу України) [3]:

1) якщо пред'явленню позову перешкоджала надзвичайна або невідворотна за даних умов подія (непереборна сила);

2) у разі відстрочення виконання зобов'язання (мораторій) на підставах, встановлених законом;

3) у разі зупинення дії закону або іншого нормативно-правового акта, який регулює відповідні відносини;

4) якщо позивач або відповідач перебуває у складі Збройних Сил України або в інших створених відповідно до закону військових формуваннях, що переведені на воєнний стан.

В умовах воєнного стану й реальних бойових дій, з якими зустрілася Україна в 2022 році, найбільш актуальними будуть пункти 1 і 4.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 263 Цивільного кодексу України зупинення перебігу позовної давності пов'язується із існуванням надзвичайної або невідворотної події. Очевидним є те, що в умовах окупації функціонування судів припиняється і, крім того, велика кількість людей з України взагалі втрачає можливість взаємодіяти з органами державної влади. Отже, зміна підсудності судів також не зможе допомогти таким людям захищати своє цивільні права та законні інтереси.

Отже, можна передбачити використання п. 1 ч. 1 ст. 263 Цивільного кодексу України судами в найближчому майбутньому у зв'язку з воєнною агресією Російської Федерації на території України [3].

Що ж стосується п. 4 ч. 1 ст. 263 Цивільного кодексу України, то вона, а саме те, що стосується переведених на воєнний стан військових формувань, очевидно, потребує вдосконалення з наведених нижче причин.

В законодавстві немає чітких критеріїв щодо виокремлення тої чи іншої силової структури до військового формування, а деякі органи

державної влади взагалі не отримують належного захисту цивільних прав з боку законодавства.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оборону України» військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій [4].

Однак відповідне положення жодним чином не полегшує питання віднесення відповідних структур до військових формувань.

Зокрема, існує питання, чи окремі службовці, які безпосередньо беруть участь у відсічі збройної агресії, вважатися такими, що є у складі військового формування, переведеного на воєнний стан. У випадку Національної гвардії України питання вирішується майже однозначно, бо відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України» Національна гвардія України є військовим формуванням, а відповідний закон передбачає переведення формування на воєнний стан [5]. Однак у випадку працівників Державної служби з надзвичайних ситуацій України такий порядок не передбачений і відповідна служба не є військовим формуванням. Такий стан речей спонукає до розширення державних структур, перебування у складі яких під час дії воєнного стану буде приводити до зупинення перебігу строку позовної давності.

Крім того, 15 березня 2022 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» відповідно до якого до Цивільного кодексу України був доданий пункт 18 і 19 Прикінцевих та перехідних положень [6].

Відповідно до нововведеного п. 19 строки відповідно до статей 257-259 Цивільного кодексу України під час дії воєнного стану продовжуються на строк його дії.

Відповідне положення може принести ряд проблем, а тому воно потребує детального аналізу.

Відповідно до ч. 1 ст. 257 Цивільного кодексу України загальний строк позовної давності становить три роки. Відповідно до нового

положення такий строк позовної давності буде продовжений на строк дії воєнного стану.

Фактично, законодавець увів у Прикінцеві та перехідні положення Цивільного кодексу України інститут зупинення перебігу строку позовної давності у зв'язку із введенням воєнного стану.

Однак тоді виникає питання, чому відповідне положення просто не було додано у статтю 263 Цивільного кодексу України. У такому разі була змінена загальна норма, яка б мала вплив і на інші нормативно-правові акти – зокрема багато строків позовної давності передбачені Господарським кодексом України і вони не були змінені згаданим вище законом [7].

У такому випадку, наприклад, фізичні особи – підприємці, які є у складі переведеного на воєнний стан військового формування зможуть використати саме п. 1 ч. 1 ст. 263 Цивільного кодексу України при обґрунтуванні зупинення перебігу строків позовної давності відповідно до приписів Господарського кодексу України.

Більше того, постає аналогічна проблема також у випадку сімейних відносин. У Сімейному кодексі України також встановлені строки спеціальні строки позовної давності, які, як виходить з внесених законодавцем змін, також не будуть зупинятися на час дії воєнного стану [8].

З іншого боку, це питання може бути вирішене за рахунок системного і розширювального тлумачення відповідних приписів Верховним Судом, однак все одно утворена прогалина може загрожувати справедливому захисту майнових і особистих немайнових прав суб'єктів приватного права, які передбачені не лише Цивільним кодексом України. Така проблема, очевидно потребує законодавчого вирішення.

Отже, можна зробити висновок про несистемність внесення нових змін до законодавства України щодо фактичного зупинення дії строку позовної давності в різних сферах приватного права, що потребує внесення відповідних змін.

Література:

1. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.

2. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. – Львів: «Новий Світ-2000», 2014. – 444 с.
3. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>;
4. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1932-12>;
5. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/876-18>;
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2120-20>.

*Чернега Софія Олександрівна,
студентка 3 курсу Навчально-
наукового інституту права,
Київський національний
університет ім. Т. Шевченка*

ПРОБЛЕМАТИКА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Визначення терміну «евтаназія» (грец. ευ – добре + грец. θάνατος – смерть) бере свій початок з грецької мови і означає умисне позбавлення життя хворого з метою полегшення його страждань. Евтаназією називається кожна дія, спрямована на те, щоб покласти край життю тієї чи іншої особи, йдучи назустріч її власному бажанню. Вперше термін «евтаназія» був запропонований у XVII ст. англійським філософом Ф. Беконом для визначення легкої та безболісної смерті і з XIX ст. став означати «умертвити когось із жалю» [1, с. 225].

У науковій літературі евтаназія класифікується на активну та пасивну. При пасивній евтаназії припиняється надання медичної допомоги, лікування для підтримки життя, що прискорює настання природної смерті, за умови, що пацієнт висловив прохання не здійснювати медичне втручання. Проте найчастіше коли зазначають про евтаназію, то мають на увазі активну евтаназію, під якою розуміють введення вмираючому речовин, що зумовлюють швидке, безболісне настання смерті, з метою позбавлення тяжких страждань. Цей вид евтаназії може бути забезпечений спільними діями лікаря і пацієнта (до прикладу, коли хвора людина вживає певні лікарські засоби, призначені лікарем, які є необхідними для настання її смерті) [2, с. 199].

За законодавством України про охорону здоров'я медичним працівникам забороняється здійснювати евтаназію, навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковного хворого з метою припинення його страждань [3]. В Україні евтаназія є діянням, за яке наступає кримінальна відповідальність. Такий склад злочину на сьогодні не деталізований Кримінальним кодексом України, однак теорія кримінального права визначає, що добровільна згода людини на позбавлення її життя не виключає карності діяння і, як правило, кваліфікується за ст.115 КК України як умисне вбивство. Та незважаючи на таку норму в українському законодавстві, в деяких сучасних країнах світу дане явище вважається нормою і давно легалізоване на законодавчому рівні, що спричинює масові дискусії на теренах нашої держави.

У Концепції оновлення Цивільного кодексу України зазначено лише концептуальні положення: «§2.9. Можлива легалізація евтаназії та асистованого самогубства. Пропонується переглянути питання щодо можливості легалізації пасивної евтаназії та асистованого самогубства з урахуванням практики ЄСПЛ з паралельним внесенням відповідних змін до Кримінального кодексу України». При цьому автори Концепції в підкріплення своєї позиції посилаються на рішення ЄСПЛ у справах *Pretty v. The United Kingdom*, No 2346/02, 29.04.2002; *Haas v. Switzerland*, No 31322/07, 20.01.2011, *Lambert and Others v. France*, No 46043/14, 05.06.2014, тощо.

Існує чимала кількість міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють право на життя і тим самим охоплюють питання евтаназії, наприклад, Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.,

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., міжнародними документами медичних асоціацій, а саме Конвенцією Ради Європи 1997 р. «Конвенція по захисту прав та достоїнств людини в зв'язку з застосуванням досягнень біології та медицини: Конвенція по правах людини і біомедицині», а також інші нормативно-правові акти. Однак у 1987 р. 39-я Всесвітня Медична Асамблея у Мадриді прийняла Декларацію про евтаназію. У тексті конвенції закріплюється: «Евтаназія, як акт навмисного позбавлення життя пацієнта, навіть на прохання самого пацієнта чи на підставі прохання його близьких, не етична. Не виключає необхідності шанобливого ставлення лікаря до бажання хворого не перешкоджати перебігу природного процесу помирання в термінальній фазі захворювання» [4].

Сьогодні евтаназія застосовується в багатьох країнах, незалежно від того, дозволена вона законом чи ні. Існує ряд країн, де евтаназія легалізована і досить широко використовується. Вперше на законодавчому рівні право людини на евтаназію закріпив штат Каліфорнія в США, де в 1977 році було прийнято Закон «Про право людини на смерть». На європейському континенті вперше про евтаназію заявили в Нідерландах, де було прийнято «Закон про припинення життя за бажанням чи допомогою в самогубстві». Більш того, у цій країні право на здійснення евтаназії належить не лише медичним працівникам, а й може здійснюватись самотійно за допомогою лікарів, коли людина самотійно вживає препарати за порадою лікаря.

В Україні, як і в багатьох інших країнах світу були спроби узаконити евтаназію, однак жодна з цих спроб не закінчилась безпосередньо її легалізацією. Так, у процесі підготовки Цивільного кодексу України у 2003 році, було здійснено спробу легалізації добровільної пасивної евтаназії у нашій країні. Однак, в остаточному варіанті дана пропозиція не знайшла свого відображення (за неофіційними даними, найвагомим аргументом проти стала можливість лікарської помилки). У 2019 році ця ідея була знову проголошена, однак конкретної відповіді спільнота так і не отримала.

Звичайно, які і будь-яка контраверсійна тематика, тема евтаназії у суспільстві має як противників, так і тих, хто підтримує її реалізацію.

З одного боку, людина, яка страждає від невиліковної хвороби і не має фінансової можливості підтримувати свою життєдіяльність через дороговартісне лікування, може звернутися до безболісного припинення свого життя. Однак багато дослідників цієї тематики висловлюють свою думку в такому руслі, що евтаназія в Україні може стати альтернативним способом умертвіння самотніх людей похилого віку, дітей-інвалідів та людей які не мають належного соціального забезпечення та коштів для підтримки життя, тобто можливе виникнення тиску на людей, які вважаються «тягарем» для соціуму.

З іншого боку, ті, хто підтримує цю ідею, вважають, що людина має право на життя, отже вона має право і на те, щоб ним розпоряджатися на власний розсуд. Запозичуючи європейський досвід, в Україні створюють організації, які підтримують невиліковних людей, котрі страждають від негамовних болей. Метою діяльності таких організацій є відстоювання права людини на гідну смерть. Більш того, прихильники здійснюють розробку проекту Закону «Про забезпечення права людини на гідну смерть», який передбачатиме правову підставу легалізації евтаназії.

Отже, незважаючи на різноманіття думок, що існують навколо цієї теми, питання евтаназії так і лишається дискусійним і з боку права, і з боку моралі. Прихильники переконані, що евтаназія є “гідним виходом з життя”, у той час, як інші будь-який вид евтаназії сприймають не інакше як вбивство чи самогубство. Більш того, з розвитком питання легалізації припинення життя людини, буде поступово нівелюватися його цінність. На мою думку, українське суспільство ще не готове повністю узаконити процедуру евтаназії, так як таке серйозне нововведення потребує детального дослідження та удосконалення на теренах нашої країни, що супроводжуватиметься демократизацією правової системи.

Література:

1. Хімченко С. А. Доктринальні підходи до проблеми легалізації в Україні [Електронний ресурс] // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – О., 2010. – No 55. – с. 225 – 233. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/app/2012_46/Himchenko.pdf.
2. Ворона В. А. Право на евтаназію як складова права людини на життя/ В.А. Ворона // Право України. – 2010. – No 5. – С. 199-205.

3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: від 19.11.1992р. //Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
4. Конвенция о защите прав и достоинствах человека в связи с применением достижений биологии и медицины : Конвенция о правах человека и биомедицине. Совет Европы, Овьедо, 4 апр. 1997 г.

Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право

*Васильківська Інна Леонідівна,
студентка 2 року навчання ОР
«Магістр» 6 групи «Податкове
право» Інституту права
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АКЦИЗУ НА ЦУКРОВІ ПРОДУКТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Акциз на цукрові продукти – це непрямий податок, який вводиться на безалкогольні напої та інші продукти з певним вмістом цукру.

За аналогією з введенням акцизу на тютюнові та алкогольні вироби, при запровадженні даного податку метою є досягнення певного рівня оздоровлення населення шляхом прогнозованого зменшення споживання солодких газованих напоїв та інших цукрових продуктів.

На даний момент, багато держав запровадили «податки на цукор». Такий податок діє у більш як 60 країнах світу.

Прикладом таких країн є: Естонія, Польща, Великобританія, Франція, Ірландія та інші країни.

Віднесення того чи іншого продукту до об'єкту обкладення акцизом залежить від вмісту цукру в ньому.

В Естонії з 1 січня 2018 року законодавством буде введено податок на безалкогольні напої (газовані та негазовані напої, напої зі 100% соками та солодкі молочні напої), який стягується у такому порядку:

- 1) Для продуктів, які містять лише штучні підсолоджувачі, ставка податку становить – 10 євроцентів за літр.
- 2) Продукція з вмістом цукру 5-8 г на 100 мл – ставка податку 10 євроцентів за літр.
- 3) Продукція з вмістом цукру більше 8 г на 100 мл – ставка податку 30 євроцентів за літр.

Від оподаткування звільняються сокові напої без додавання цукру та солодкі молочні напої(вміст молока яких не менше 75 %) [1].

В Польщі з 2021 р. був введений «податок на газовані напої». Він застосовується щодо продуктів з додаванням цукру, кофеїну або таурину, а також на алкогольні напої, розфасовані в тару місткістю не більше 300 мл.

Нові правила поширюються на солодкі напої з додаванням моносахаридів, дисахаридів або харчових продуктів, що містять ці речовини, а також на підсолоджувачі (відповідно до Регламенту (ЄС) № 1333/2008 про харчові добавки) [2].

Однак, плата за солодкі напої не поширюється на: дитячі суміші; продукти з вмістом не менше 20 відсотків фруктових або овочевих соків з макс. цукристістю 5 г/100 мл та продукти, в яких молоко або молочні продукти згадуються першими в списку інгредієнтів.

В Норвегії податок сплачується з таких видів цукру: цукровий пісок; цукрова пудра; перловий цукор. Податок також сплачується з розчинів цих цукрів.

Не сплачується податок: на глюкозу (виноградний цукор), інвертний цукор, патоку, лактозу, штучний мед, карамель, цукрові барвники, мед, діабетичний цукор, 100-відсотковий кленовий сироп.

Якщо цукор використовується як інгредієнт в іншому продукті, цей продукт звільняється від сплати податку. Прикладом цього є цукор, який використовується на виробництвах хлібобулочних виробів, мінеральної води, шоколаду та безалкогольних напоїв (комерційне виробництво) [3].

В Великобританії з 2018 року запровадили норму, відповідно до якої, виробники безалкогольних напоїв, що містять більше 5 г цукру на 100 мл, були змушені сплачувати збір у розмірі 18 пенсі за літр або 24 пенсі за літр (якщо вміст цукру понад 8 г на 100 мл) [4].

Не підлягають оподаткуванню: фруктові соки (справжні, без додавання цукру) та напої з високим рівнем молока (не менше 75 % вмісту молока).

Існує ряд документів Європейського співтовариства, які врегульовують дане питання, серед яких:

1) Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 року про надання споживачам інформації про харчові продукти [5].

Регламент встановлює загальні принципи, вимоги та обов'язки, що регулюють надання інформації про харчові продукти, та зокрема маркування харчових продуктів.

При впровадженні акцизу на солодкі продукти, країни Європи, застосовували вимоги даного Регламенту. З використанням положень даного акту створювалось законодавче регулювання сплати акцизу на солодкі напої в Ірландії. Зокрема, було зазначено поняття «цукру» та його вміст у різноманітних продуктах.

2) Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) №1333/2008 від 16 грудня 2008 року про харчові добавки.

Зокрема, у Польщі, відповідно до Регламенту, даний акцизний податок поширюється на солодкі напої з додаванням моносахаридів, дисахаридів або харчових продуктів, що містять ці речовини, а також на підсолоджувачі.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок, що особливістю останніх років є те, що багато держав запровадили «податки на цукор» в якості фіскального інструменту та інструменту покращення громадського здоров'я.

Спільним для більшості зарубіжних країн є тенденція звільнення від оподаткування акцизом на солодкі напої: 100% фруктові соки (тобто без додавання цукру); продуктів, в яких молоко або молочні продукти згадуються першими в списку інгредієнтів.

Література:

1. Official web-site of World Health Organization. URL : <https://www.euro.who.int/en/countries/estonia/news/news/2017/06/parliament-in-estonia-approves-legislation-taxing-soft-drinks>
2. Регламент (ЄС) № 1333/2008 про харчові добавки від 16 грудня 2008 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-13332008.pdf>

3. Sugar tax in Norway. URL: <https://www.skatteetaten.no/en/business-and-organisation/vat-and-duties/excise-duties/about-the-excise-duties/sugar/>
4. Sugar tax: Consumption of sugar from soft drinks falls by 10%. URL: <https://news.sky.com/story/sugar-tax-consumption-of-sugar-from-soft-drinks-falls-by-10-12242372>
5. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 року про надання споживачам інформації про харчові продукти. URL: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/273201/273201_1982362_113_4.pdf

Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове право. Банківське право

*Дір Ігор Юрійович, кандидат
юридичних наук, професор
Київського університету права
НАН України, Надзвичайний та
Повноважний Посол України,
Заслужений юрист України*

*Кропова Анастасія Сергіївна,
аспірантка, Київського
університету права НАН України*

РОЗВИТОК РЕГІОНУ ІЛЬ-ДЕ-ФРАНС ТА ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ФРАНЦІЇ

Іль-де-Франс або паризький регіон – динамічний та швидкозростаючий регіон Франції. Його оточують п'ять інших регіонів: Центр-Валь-де-Луара, Нормандія, О-де-Франс, Бургун-Франш-Коме та Гранд-Ест. У регіоні Парижа, за даними Євростату, у 2021 р. проживало 12,3 млн жителів, що робить його найбільш населеним регіоном у Франції (18 % населення). Регіон найбагатший у Франції, і його населення займає п'яте місце за величиною ВВП на душу населення у Європі. Це один з провідних європейських регіонів з точки зору досліджень, розробок та інновацій [1].

Інвестиційне право регіону Іль-де-Франс регулюється відповідно до закону № 66-1008 від 28 грудня 1966 року. Проте, протягом останніх десяти років Уряд Франції вносив активні правки до цього законодавства, останні з яких датуються 31 грудням 2019 р. Відповідно до законодавства Франції для здійснення ПІІ інвестору спершу необхідно отримати дозвіл від Міністерства Франції. Особи, які кваліфікуються як іноземні інвестори, розподіляються на три типи:

1. Фізична особа іноземець.
2. Фізична особа громадянин Франції, який проживає за межами країни.

3. Юридична особа іноземець, яка здійснює підприємницьку діяльність у Франції.

У разі, якщо інвестиції здійснюються інвестиційним фондом, то іноземним інвестором вважається керуюча цим фондом компанія [2].

З 1985 р французький уряд проводить політику послідовною лібералізації припливу іноземних інвестицій. Ця політика носить цілеспрямований характер по залученню в країну капіталовкладень, що стимулюють розвиток передових, наукомістких галузей, розширенню експорту, створення нових робочих місць. Загальний контроль за іноземними інвестиціями у Франції покладено на міністерство економіки, фінансів і бюджету. Але безпосереднім і основним органом, що займається координацією фінансових відносин країни з іноземними державами і регулюванням припливу прямих іноземних інвестицій до Франції, є Директорат казначейства цього міністерства. У чинному французькому законодавстві існує чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями. У декреті від 27 січня 1967 р. поняття прямих іноземних інвестицій включає: покупку, створення або розширення фондів підприємства або його філії; всі інші операції, пов'язані або з встановленням або збільшенням контролю над компанією, що функціонує в області промисловості, сільського господарства, торгівлі, або з розширенням діяльності компанії, що вже перебуває під іноземним контролем. Відповідно до чинного законодавства особливе становище серед іноземних інвесторів займають країни ЄС, на які поширюється найбільш пільговий режим. За декретом від 21 травня 1987 р. під прямими інвестиціями країн Співтовариства у Франції розуміються інвестиції, здійснювані фізичними особами, які постійно проживають в цих країнах, або, юридичними особами, які перебувають в цих державах контрольованими прямо або побічно резидентами з країн ЄС (крім Франції).

У разі отримання від Директорату казначейства дозволу на капіталовкладення іноземний інвестор робить необхідні валютні операції лише через банк-посередник, наділений відповідними повноваженнями і контрольований Банком Франції. Надалі створена і діє на французькій території іноземна компанія користується тими ж правами, що і національна компанія, тобто на неї поширюється національний режим в питанні сплати податків, отримання кредитів і різного роду пільг [3].

Отже, регіон Іль-де-Франс є лідером за багатьма економічними показниками не тільки у Європі, але й у всьому світі. Такому успіху регіону сприяло інвестиційне законодавство, яке прийняте у Франції.

Література:

1. European Commission. Ile-de-France. 2019. URL: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/ile-de-france-0#:~:text=Complete%20Regional%20Profile-,Economy,Nouvelle%2DAquitaine%20with%207.5%25> (дата звернення 07.07.2020).
2. Finance Department. Region Ile-de-France. Investor presentation. 2021. URL : https://www.iledefrance.fr/sites/default/files/medias/2021/04/Investor_presentation_Region_IledeFrance_avril2021.pdf (дата звернення 31.07.2021).
3. Latham & Watkins. Foreign Investments in France: New Regime, Effective. 2020. URL: <https://www.lw.com/thoughtLeadership/foreign-investments-in-france-new-regime-effective-april-1-2020> (дата звернення 31.07.2021).

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

Kravchenko S.A., Bezhenar I.M. DEVELOPMENT OF ECONOMIC
RELATIONS OF BUSINESS STRUCTURES AND MANAGEMENT
OF BUSINESS REPUTATION.....3

Kravchenko S.A., Malik L.M. CREATION OF
AN AGRO-INDUSTRIAL PARK.....6

Івахненко І.С., Марковська В.С., Пилипчук В.С. РОЗРОБКА
ЕКОЛОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ
БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....9

Джума Аліса Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
ІНДЕКСНОГО МЕТОДУ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....12

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Чеховська Валерія Сергіївна, Гельман Валентина Миколаївна
ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ.....15

Світова економіка та міжнародні економічні відносини

Домбровська Тетяна Миколаївна ЕНЕРГЕТИЧНІ КРИЗИ
РУШІЙНА СИЛА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ
І ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....18

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права.

Історія політичних і правових вчень

Maksurov Alexey Anatolevich JUDICIAL AND LEGAL
PROGRESS AS A RESULT OF THE COORDINATION
OF THE ACTIVITIES OF LEGAL ENTITIES.....22

Конституційне право. Конституційне процесуальне право.

Міжнародне право

Гребенюк Дмитро Олегович СПІВПРАЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПАРЛАМЕНТУ З ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА, ЦІЛІ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ.....24

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.

Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

Віцінговська Іванна Петрівна ПРАВОВА ПРИРОДА
ДИСКРЕЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ СУДДІ.....29

Зелінська Стефанія Антонівна ОЗНАКИ СПРОЩЕНОГО
ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....35

Каблак Софія Андріївна ІНТЕРЕСИ ЗАЧАТОЇ, АЛЕ
ЩЕ НЕ НАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ ТА ЇХ ЗАХИСТ.....39

Клімук Олександра Олександрівна РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ
СВОБОДИ ДОГОВОРУ В ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ.....42

Менюк Дарина Олегівна ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО
СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.....45

Цеберський Володимир Віталійович ЗУПИНЕННЯ ПЕРЕБІГУ
ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
І НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗМІНИ ОБРАХУНКУ
СТРОКУ ПОЗОВНОЇ ДАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....49

Чернега Софія Олександрівна ПРОБЛЕМАТИКА
ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ.....53

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Муніципальне право**

Васильківська Інна Леонідівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
АКЦИЗУ НА ЦУКРОВІ ПРОДУКТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....58

**Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове
право. Банківське право**

Дір Ігор Юрійович, Кропова Анастасія Сергіївна РОЗВИТОК
РЕГІОНУ ІЛЬ-ДЕ-ФРАНС ТА ІНВЕСТИЦІЙНЕ
ЗАКОНОДАВСТВО ФРАНЦІЇ.....62

Підписано до друку 04.05.2022р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net